Дәрбәнд

ДОСТЛУГ. ГАРДАШЛЫГ. БИРЛИК

100 1921·2021 ДАССР

Тәсисчи: ДАҒЫСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МӘТБУАТ ВӘ ИНФОРМАСИЈА АКЕНТЛИЈИ

12+

№34 (98381) 1920-чи илдән чыхыр 26 АВГУСТ 2022-чи ил, чүмә. Гијмәти 2 рубл.

ДАНЫШЫР КОНФРАНС ИШТИРАКЧЫСЫ

Үзүмчүлүк бир нөмрәли приоритетдир

Бу күнләрдә Маһачгала шәһәриндә «Дағыстанын агросәнаје комплексинин перспиктивләри» мөвзусунда кечирилән конфрансда чох мүһүм мәсәләләр мүзакирә едилмишдир.

Конфрансда Республика вә Федерал һакимијјәти, органлары рајон вә шәһәр башчылары, експертләр вә алимләри әләчәдә республиканын уғгар рајонларындан олан аграр ишчиләрин иштирак етмәси онун нә гәдәр әһәмијјәтли олдуғуну гејд едирди.

ДР Башчысы Серкеј Меликовун тапшырыгы илә кечирилән конфрансда һөкүмәт Сәдри Абдулмүслим Абдулмүслимовун кениш мигјаслы мәрузәсиндә агросәнаје комплексинин вәзијјәти вә перспективләри һәр тәрәфли көстәрилмиш вә мүзакирә едилмишдир. Мәрузәни динлијән һәр бир иштиракчы һөкүмәт Сәдрини вәзијјәтдән нә сәвијјәдә хәбәрдар олмасынын, онун һәр бир саһәнин инкишафы үчүн јахын кәләчәкдә һансы аддымлар атылмасынын тәләб етдијинин шаһиди олдулар..

Дүшүнүрәм ки, республика рәһбәрлијиндә белә кадырлар чох олсајды бизим бу күнки налијјәтләрмиз ики гат артыг оларды. Сон илләрдә аграр секторун инкишафынын Русија Президенти вә Һөкүмәти тәрәфиндән дәстәкләмәси кәнд тәсәррүфатынын јени инкишаф јолуна гәдәм гојмасыны ачыг ајдын көстәрир.

Һејвандарлыгда, биткичиликдә, үзүмчүлүкдә вә бағчалыгда әлдә едилмиш тәгдирәлајиг нәтиҹәләр республикамызы лидерләр сырасына чыхармышдыр. Ән башлычасы исә мәрузәдә Дағыстанын шүбһәсиз аграр республика олдуғу бир даһа ајдын көстәрилди. Бүтүн бунлар рәгәмләрлә тәсдигләнди. Үмуми рекионал мәһсулда агросәнаје комплексинин мәһсуллары пајы јүксәк -18 фаизә гәдәрдир. Бунун сајәсиндә Дағыстан әсас кәнд тәсәррүфаты мәһсуллары нөвләри үзрә истеһсалында Русија субјектләри арасында лидер мөвғејә чыхмышдыр.

Мәрузәдә көстәрилди ки, Дағыстан Русијанын ән Ҹәнуб рекиону кими әлверишли ҹоғрафи зонада јерләшмишдир. Бу республикаја јахын Шәрг өлкәләринә кәнд тәсәррүфаты мәһсуллары көндәрмәјә имкан верир. Бу күн бир сыра дөвләтләрә һејвандарлыг мәһсуллары ихраҹ едилмәси буну сүбут едир.

Баш назир наилијјәтләрмизлә јанашы јол верилмиш нөгсанлары вә онун сәбәбләрини ачыг көстәрди. Индијә кими һәлл едилмәмиш ән әсас мәсәлә торпага мүнасибәтимиздир. Биз бу дәјәрли еһтијатдан лазымынҹа истифадә едә билмирик. Дәрбәнд рајонунда да бу мәсәлә чох ҹидди дурур. Дәфәләрлә бу мәсәлә мүзакирә едилмәсинә бахмајараг индијәдәк һәл едилмәдән галмагдадыр. Мәрузәдә мәни даһа чох марагландыран үзүмчүлүјүн кәләҹәк инкишафы мәсәләләри иди. Дағыстан бу күн ән ири үзүмчүлүк рекионларындан биринә чеврилмишдир. Онун инкишафы үчүн дөвләт сәвијјәсиндә көрүлән тәдбирләр өз нәтиҹәсини верир. Өтән илдә 238 мин тон күнәш мејвәси истеһсал едилмишдир. Сон 30 илдә бу ән јахшы көстәрҹидир.

Татлјар агрофирмасынын тимсалында сон 20 ил әрзиндә баш вермиш дејишикликләри әјани көрмәк олур. 2000-чи илдә тәсәррүфат ҹәмиси 300 тон мәһсул истеһсал едирди. Мәһсулдарлыг ашаға иди. Бунун сәбәбләри һамыја јахшы бәллидир. Антиалкогол компанијасы пәрдәси алтында дөвләт сәвијјәсиндә үзүмчүлүк кими ваҹиб саһәјә нә гәдәр бөјүк зәрбә вурулдуғуну јахшы хатырлајырыг. Бунунла јанашы республикада ишсизлик дурмадан артыр, ҹинајәткарлыг баш алыб кедирди. Вәзијјәтдән чыхмаг үчүн о гәдәрдә популјар олмајан тәдбирләр көрмәли олдуг. Мән бунлары ајры-ајрылыгда садаламаг фикриндә дејиләм. Лакин һәмин вахтларда да мүхтәлиф сәвијјәли тәдбирләрдә чыхыш едәрәк үзүмчүлүјүн республика үчүн олдуғҹа ваҹиб саһә олдуғуну һамынын нәзәринә чатдырмаг истәјирдим.

Үзүмчүлүк республика үчүн сосиал әһәмијјәтли саһәдир. Илдән- илә артан ишсизлијин гаршысыны алмаг үчүн бу саһәни инкишаф етдирмәк лазым иди. Ил боју бир һектар саһәјә гуллуг көстәрмәк үчүн 120-дән артыг ишчи тәләб олунур. Үзүмчүлүкдә чалышан фәһләләр ил боју ишлә тәмин олараг аилә бүдҹәсинин долдурулмасыны тәмин едә билирләр. Үзүмчүлүкдә механизатор, сүрүҹү, сучу, бағкәсән вә фәһлә ишләјир. Онларын пешәкарлығы бол мәһсул јетишдирмәјә имкан верир.

Тәсәррүфатын әразисиндә һазырда 5 јашајыш мәнтәгәси мөвҹудур. Биз һәмин кәндләрин әһалисини јалныз ил боју ишлә дејил, һәм дә онларын сосиал мәсәләләринин һәллиндә јахындан иштирак едирик. Јени онлар бизим һимајәмиздәдир. Бүтүн бу ишләри көрмәјә бизә нә имкан верир суалы ортаја чыхыр. Фәрһиссилә дејә биләрәм ки, үзүмчүлүк. 2020-чи илдә биз 20 мин тон күнәш мејвәси истеһсал едиб сатмышыг. Доғрудур өтән илләрдә үзүмүн сатыш гијмәти јүксәк дејилди. Емал мүәссисәләри бир килограм үзүмә көрә бизә 14-15 рубл пул верирдиләр. Лакин «Русијада үзүмчүлүк вә шәрабчылыг һаггында» Федерал Ганун гәбул едилдикдән сонра бу мәсәлә дә гајдаја салынмышдыр. Әввәләр емал мүәссисәләри үзүм гәбул етмәдән мүхтәлиф консентратлар һесабына шәраб мәһсуллары һазырлајараг базарлара чыхырдылар. Јени онларын әсил мәһсула вә ону истеһсалчыларына еһтијаҹы јох иди. Артыг бу бијабырчылыға сон гојулмушдур. Бу күн емалчылар мәһсулун һарадан алындығыны мүтләг көстәрмәлидирләр. Она көрә Русијанын мүхтәлиф рекионларындан бизим тәсәррүфата мәһсул көндәрилмәси һаггында мүраҹиәтләр олур. Әксәр һалларда исә онларын нүмајәндәләри тәсәррүфата кәләрик тәдарүклә мәшғул олурлар.

Онуда көстәрмәлијәм ки, бу күн үзүм истеһсал етмәк нисбәтән асан олмушдур. Чүнки дөвләт бу саһәнин ваҹиблијинин дәрк едәрәк субсидијалар верир. Дикәр тәрәфдән дөвләтә үзүмчүлүк даһа чох хејир кәтирир. Мәсәлән 1 килограм үзүмә көрә аксиз вә веркиләр кими дөвләтә 50 рубла гәдәр өдәниш олур. Бу бизим тәсәррүфатымызын тимсалында милјонларла верки демәкдир. Ајдынлыг үчүн бир мисалы кәтирмәк јеринә дүшәрдир. Бир һектар үзүмлүк саһәсиндән дөвләтә 60 мин рубла гәдәр веркиләр дахил олур. Икинҹи белә бир саһә вардырмы? Әлбәттә ки, јох. Һәм кәнд әһалиси ил боју ишлә тимин олур, һәм веркиләр өдәнилир, һәм дә јашајыш мәнтәгәләринин сосиал-игтисади мәсәләләри һәлл едилир. Бүтүн бунлар јалныз вә јалныз үзүмчүлүк һесабына көрүлүр. Она көрә дә мәним фикримин дүзкүн олдуғуна әминлијим даһа да артмышдыр.

Јәһја Һаҹыјев,
Гәзетмизин кәнд тәсәррүфаты експерти

БУ НӨМРӘДӘ

Тәһсилин инкишафынын приорететләри

К.Кәримов сәһ. 2

Емин Шајхгасанов дамазлыг тәсәррүфатында олмушдур

С.Мирһәмидова сәһ. 3

Олесја Петрова: Дағыстаны тәмсил етмәк бөјүк мәсулијјәтдир

Сәдулла Һаҹыәһмәдов сәһ.6

Әмәк базарыны дәстәкләмәк үчүн кенишләндирилмиш ишә гәбулун тәшвиги програмы

Г.Өмәров сәһ. 7

Украјна милләтчилијинин кекләри сәһ. 8

МҮӘЛЛИМЛӘРИН АВГУСТ МҮШАВИРӘСИ

Тәһсилин инкишафынын приорететләри

Дағыстан Һөкүмәтинин Сәдри Абдулмүслим Абдулмүслимов августун 23-дә јени тәдрис или әрәфәсиндә кечирилән Дағыстан Республикасынын тәһсил ишчиләринин иллик Август Мүшавирәсиндә иштирак етмишдир.

Бу ил о Август Мүшавирәси вә Дағыстан Республикасы Башчысы јанында елм вә тәһсил үзрә Шуранын јығынҹағыны өзүндә бирләшдирмишдир. Мүшавирәдән әввәл Абдулмүслим Абдулмүслимов «Алтаир» мәркәзи, «Јунармија», «Токс» тәрәфиндән һазырланмыш әлавә, орта, мәктәбәгәдәр тәһсил сәркиләринә бахмышдыр. Бурада тәһсилин һәр сәвијјәси үзрә наилијјәтләр нүмајиш етдирилмиш, шакирд вә педагогларын ишләрини експозисијасы тәгдим едилмиш вә тәдрис устад дәрсләри кечирилмишдир. Сонра баш назир Август Мүшавирәсинин ишини ачмышдыр.

Русијанын маариф назири Серкеј Кравтсов видео-мүраҹиәтлә мүшавирә иштиракчыларына мүраҹиәт етмишдир. О гејд етмишдир ки, Август Мүшавирәси фикир мүбадиләси үчүн көзәл мејданчадыр, көрүлән ишләрин нәтиҹәләринә јекүн вурмаға имкан верир. «Өтән тәдрис илиндә гаршыја гојулмуш мүһүм вәзифәләр јеринә јетирмиш мүәллимләрә, педагожи коллективләрә, бәләдијјә тәһсил идарәси органларынын рәисләринә, онларын командаларына, рекионал назирләрә вә үмум тәһсил мүәссисәләринин директорларына ајрыҹа тәшәккүрүмү билдирирәм. Бу күн гаршымызда тәдрис илинә һазырлыг, тәһсили кејфијјәтини артырылмасы үзрә даһа мигјаслы вәзифәләр дурур. Гејд етмәлијәм ки, «Тәһсил» лајиһәси чәрчивәсиндә мәктәб тәһсилинин кејфијјәти үзрә ән күҹлү дүнјанын он өлкәси сырасына дахил олмаг гаршыја мәгсәд гојулмушдур» дејә Кравтсов билдирмишдир.

Топлашанлары саламлајан Абдулмүслим Абдулмүслимов хатырлатмышдыр ки, Дағыстанын Башчысы Серкеј Меликов Шуранын јығынҹағларындан бириндә 2022-ҹи или Тәһсил Или елан етмиш вә һәмин илдә республика вә бәләдијјә сәвијјәли кениш спекторлу тәдбирләрин кечирилмәси нәзәрдә тутулмушдур.

Саһәнин приоретитләриндән данышан баш назир гејд етмишдир ки, онлар дејишмир: «Бу тәдрис програмларынын мәзмунуна кениш бәрабәр әл чатанлыг, јүксәк тәләбкарлыгдыр. Истедадларын инкишафы үчүн әлверишли шәраитләр јаратмагдыр. Бүтүн бу принсипләр республикада илк дәфә гәбул едилмиш јени стратежи сәнәдләрдә әкс етдирилмишдир. Хүсусән Дағыстан Республикасында 2030-ҹи иләдәк тәһсилин инкишаф Консепсијасында вә Дағыстан Республикасында тәрбијјәнин инкишафы програмында».

2022-ҹи илдә 30 шакирдин һәр бири 100 мин рубл мүкафат алмышдылар.

Абдулмүслим Абдулмүслимов гејд етмишдир ки, республикада ушағларымызын кејфијјәтли тәһсилә мотивасијасына һәм хүсуси һәм дә иҹтимаи мәгсәдләрә наил олумасына јөнәлдилмиш шәраитләр јарадылмалыдыр.

«Өтән илдән башлајараг Үмумрусија олимпиадалары галибләри вә мүкафатчылары олан мәктәбли вә онларын мәшгчиләринә вә еләҹәдә ВДИ-нын нәтиҹәләринә көрә 100 бал топлајан мәктәб шакирдләринә 100 мин рубл пул мүкафаты верилир. Ҹари илдә 30 шакирд вә 3 педагог һәмин мүкафатын саһиби олмушлар.

Дағыстанда 40 мин шакирд јерлик 103 мәктәб тикилир

ДР Һөкүмәти Сәдри билдирмишдир ки, шакирдләрин мотивасијасы, онларын нәтиҹәләри билик алдыглары шәраитләрдән бирбаша асылыдыр. «Республикада Федерал Мәркәзин сәји илә тәһсил тәшкилатларынын тикинтиси үзрә көрүлмәмиш иш апарылыр. Һазырда республикада мүхтәлиф дөвләт програмлары чәрчивәсиндә 40 мин шакирд јерлик 103 мәктәб вә 8 мин јерлик 56 ушаг бағчасы тикилир. Ҹари илдә онлардан 74 објект (30 мәктәб вә 44 ушаг бағчасы тикилиб истифадәјә верилмәлидир. Сентјабрын 1-нә 1606 шакирд јерлик 4 јени мәктәб вә 2360 јерлик 15 ушаг бағчасы ачылмасы планлашдырылмышдыр»,-дejә назирләр кабинетинин башчысы билдирмишдир.

Тәрбијә иши үзрә мүшавир вәзифәси ишә салыныр

А.Абдулмүслимовун гејд етдији кими һазырки бејнәлхалг вәзијјәтдә мүасир кәнҹләрин вәтәнпәрвәрлик тәрбијәси мәсәләсинә хүсуси диггәт јетирилмәлидир.

«Кәнҹләрдә вәтәнпәрвәрлик, Вәтәнә көрә гүрүр һисси, фәал вәтәндашлыг позисијасы тәрбијә вә Вәтәнә хидмәтә һазыр олмага формалашдырмаг бизим үчүн чох ваҹибдир. Бу вәзифәнин хүсуси ваҹиблијини нәзәрә алараг Дағыстан Республикасы пилот рекионлар сырасына дүшмүш вә вәтәнпәрвәрлик тәрбијәси програмынын реализә едилмәсиндә мәктәбләрә көмәк көстәрилмәси мәгсәдилә сентјабр ајынын 1-дән тәрбијә иши үзрә мүшавир вәзифәси ишә салыныр» дејә о билдирмишдир.

Ҹари илдә баш назирин мәлуматына көрә рекионда 171 «Артым нөгтәси» мүасир тәһсил Мәркәзи вә Каспијски шәһәриндәки «13 сајлы ОҮМ» ББТМ базасы әсасында «Кванториум» ушаг технопаркы ачылмалыдыр. Онлардан ашағыдакылары јарадылмышдыр:

«Алтаир» ушагларда вә кәнҹләрдә истедадын вә баҹарығын инкишафы вә дәстәјини ашкар едән рекионал Мәркәз;

-41 идман мејданчасы;

-11 мин футбол мејданчасы;

-«Мәктәбдә футбол» лајиһәси тәтбиг едилмиш вә инкишаф едир.

«Земски учител» програмы чәрчивәсиндә 93 мүәллим

Мүшавирәнин кедишатында А.Абдулмүслимов билдирмишдир ки, ҹари илдә «Земски учител» програмыны реализә едилмәси чәрчивәсиндә кәнд мәктәбләринә 93 мүәллим көндәриләҹәк вә онларын һәр биринә 1 милјон рубл мәбләғиндә бирдәфәлик компенсасија өдәниши тәгдим едиләҹәкдир.

Дағыстанын баш назири демишдир ки, тәһсил системинин сәмәрәли иши јалныз тәдрис просесинин мадди-техники тәҹһизатындан дејил һәм дә педагогларын вә тәһсил тәшкилатларынын башчылары пешәкарлығындан о ҹүмләдән информасија комуникасија технолокијаларын саһәсиндән сәлаһијјәтләрә наил олунмасындан асылыдыр.

«Онларын пешәкарлығынын артымы мәсәләси академик налијјәтләр вә тәһсил нәтиҹәләринин артырылмасы үчүн әсасдыр. Әминәм ки, ҹәмијјәтдә тәләб олунан сәрбәст мобил нәсилләрин јетишдирилмәси кими мүасир башлыҹа тәһсил вәзифәсинин өһдәсиндән Дағыстан мүәллимләри кәлә биләҹәкләр».

Тәдбирләрин реализә едилмәсинә 66,2 милјард рубл көндәрилмишдир

ДР-ин елм вә тәһсил назири Јәһја Бучајеви гејд етмишдир ки, Дағыстанын тәһсил системинин инкишафы динамик характер дашыјыр вә ушагларымызын кејфијјәтли тәһсил алмага, бүтүн тәһсил сәвијјәләриндә јени тәлим вә тәрбијә методларынын тәтбиг едилмәсинә јөнәлдилмиш мәгсәд вә вәзифәләрин јеринә јетирилмәсинә вә еләҹәдә ушаг вә кәнҹләрдә баҹарыг вә истедадын инкишаф етдирилмәсинә дәстәјин, өзүнү реализә етмәси үчүн бәрабәр шәраитләр јарадылмасына јөнәлмишдир.

«Бу мәгсәдләр үчүн 6: «Мүасир мәктәб», «Һәр ушағын уғуру», «Рәгәмсал тәһсил мүһити», «Кәнҹ пешәкарлар», «Сосиал фәаллыг», «Тәһсил» милли лајиһәсинин «РФ вәтәндашларынын вәтәнпәрвәрлик тәрбијәси», рекионал лајиһәләринин тәдбирләри бу мәгсәдләрә јөнәлдилмишдир».

Тәһсил тәшкилатларында мүасир шәраитләрин јарадылмасы, јени мәктәб вә ушаг бағчалары биналарынын тикинтиси, тәрбијә үчүн тәһсил мүһитинин модернләшдирилмәси ҹидди тәшкилаты вә малијјә гәрарлар тәләб едир. 2021-ҹи илдә тәһсил саһәсиндә тәдбирләрин реализә едилмәсинә јөнәлдилмиш вәсаитләрин үмуми һәҹми 54,3 милјард рубл вә 2022-ҹи илдә 66,2 милјард рубл тәшкил едәҹәкдир ки, бу да габағыки илә нисбәтән 22 фаиз артыгдыр.

Онлардан «Тәһсил» вә «Демографија» милли лајиһәләр чәрчивәсиндә тәһсил објектләринин тикинтисинә 11 милјард рубл, о ҹүмләдән бунун 9,5 милјард рублу Федерал бүдҹәдән ҹәлб едилмиш вәсаитләрдир» дејә Бучајев мәлумат вермишдир.

«Бундан башга 2022-2025-ҹи илдә Федерал вә республика програмлары чәрчивәсиндә 159 тәһсил објектинин тикинтиси үзрә (4093 шакирд јерлик 103 мәктәб вә 888 јерлик 56 ушаг бағчасы) тәдбирләр реализә олунур. 2022-ҹи илин ахырынадәк Федерал вә республика програмлары чәрчивәсиндә 74 тәһсил објекти – 30 мәктәб вә 44 ушаг бағчасы, онлардан «Тәһсил» вә «Демографија» милли лајиһәләр чәрчивәсиндә 12 мәктәб вә 28 ушаг бағчасы тикилиб истифадәјә верилмәлидир.

Јени тәдрис илиндә республикада 21 тәһсил објекти фәалијјәтә башлајаҹагдыр. Онларын һамысы тәһсил фәалијјәтинә лисензија алмаг үчүн ваҹиб проседуралар кечирләр.

Мәктәбләрин әсаслы тәмири програмыны нәтиҹәләри һаггында

Јәһја Бучајев 2022-ҹи илдә мәктәбләрин әсаслы тәмири вә тәҹһизатынын аралыг нәтиҹәләринә јекүн вурараг гејд етмишдир ки, һәмин күнә 210 бинадан 191 –дә тәмир ишләри јүз фаиз баша чатдырылмыш, 127 үмумтәһсил тәшкилатынын 75 мәктәбиндән тәмир ишләри там көрүлмүшдүр. 12 бәләдијјә бирләшмәсинин 27 тәһсил тәшкилатында тәмир ишләри 97-99 фаиз, 15 бәләдијјәдә әсаслы тәмир үзрә 56 објектә тәмир ишләри баша чатмаг үзрәдир ки, бу да үмумиликдә 95 фаиз тәшкил едир.

Дағыстанын елм вә тәһсил назири һәмчинин дә өз чыхышында үмумтәһсил үчүн педагожи кадырлара тәләбатын јүксәк олараг галмасыны да гејд етмишдир. Бу һәмчинин дә јени тәһсил тәшкилатларынын истифадәјә верилмәсилә әлагәдардир. 2021-2022-ҹи тәдрис или әрәфәсиндә мәктәбләрдә 250 педагог чатышмырды. Бундан башга 2025-ҹи илә јени мәктәбләрин тикилиб истифадәјә верилмәси илә әлагәдар 6 минә гәдәр мүәллимин тәләб олунаҹағы көзләнилир.

Сонра Русијанын маариф назирлијинин ушагларын һүгугларынын горунмасы саһәсиндә дөвләт сијәсәти Департаментинин директор мүавини Јулија Сачко мәрузә илә чыхыш етмишдир. О гејд етмишдир ки, сентјабрын 1-дән бүтүн Русија мәктәбләриндә «Мүһүмлүлүк һаггында сөһбәтләр» дәрсдән кәнар мәшгәләр силсиләси-кениш мигјаслы лајиһә старт көтүрүр.

«Тәдрис һәфтәси мүасир шакирдләри нараһат едән мүхтәлиф мөвзулара һәср едилмиш «Мүһүмлүлүк һаггында сөһбәт»лә башламалыдыр. Бу мәшгәләләрдә вәтәнпәрвәрлик вә мүлки тәрбијә, рекионал һадисәләр, тарихи маарифпәрвәрлик, әхлаг, тарихин инкишафына, шәхсијјәтин төһфијјәси, еколожи тәрбијә мәркәзи мөвзулар олаҹагдыр»,- дејә о данышмышдыр.

Август мүшавирәси иштиракчылары гаршысында Каспијски шәһәринин 14 сајлы литсејинин рус дили вә әдәбијјаты мүәллими «2022-Русијанын или мүәллими» Үмумрусја мүсабигәсинин республика мәрһәләсинин галиби Олесија Петрова чыхыш етмишдир. Онун мәрузәси республиканын үмумтәһсил тәшкилатларында ушаглар вә педагожи ишчиләрлә идеоложи тәрбијә ишинин хүсусијәтләринә һәср едилмишдир.

Август мүшавирәси көркәмли республика педагогларына дөвләт мукафатларынын тәгдим едилмәсинин тәнтәнәли мәрасими илә баша чатмышдыр.

К.Кәримов

РЕСПУБЛИКА ЈЕНИЛИКЛӘРИ

VII-чи Русија Форуму Дағыстанда

Августун 22-дә Дағыстан һөкумәтинин Сәдри Абдулмүслим Абдулмүслимов Маһачгала шәһәриндәки «Дурналар» НОК мејданчасында кечириләчәк VII-чи Русија «Гафгаз» интернет- форумунун ачылышында иштирак етмишдир.

Ачылышдан әввәл республиканын баш назири IT технолокијалар сәркисинә кәләрәк Русија ширкәтләринин ишләмәләри илә таныш олмушдур.

Абдулмүслим Абдулмүслимов ачылышын тәнтәнәли мәрасими чәрчивәсиндә «Тәһлүкәсиз вәтән гәрарлары әсасында рәгәмсал трансформасија» кими көстәрилән форумун мөвзуларынын хүсуси әһәмијјәтини гејд етмишдир.

«Ихрачәвәзи вә информасија тәһлүкәсизлији, күндәлик һәјата сүни интелект елементләрини тәтбиг едилмәси,кадырларын һазырланмасы мәсәләләри бу күн сон дәрәчә актуалдыр. Биз баша дүшүрүк ки, бу саһәләрдә чохлу проблемләр вар вә күман едирик ки, форумун ишиндә онларын һәлли јоллары тапылачагдыр»,- дејә баш назир данышмышдыр.

Тәбрик сөзү илә һәмчинин дә Русија Федерасијасынын рәгәмсал инкишафы рабитә вә күтләви комуникасијалар назиринин мүавини Андреј Заренин чыхыш едәрәк демишдир: «Русијанын рәгәмсал назирлији адындан Дағыстан торпағында сизин һамынызы тәбрик етмәк хошдур, VII-чи «Гафгаз» интернет-форумунда сизин һамыныза мәһсулдар иш арзуламаг истәјирәм. Сонра иштиракчылар «Информасија тәһлүкәсизлији вә мәлуматларын горумасы, вәтән гәрарлары вә дөвләтин дәстәји» мөвзусунда пленар јығынчаг мејданчасына топлашмышлар.

Тәдбири «Идарәчилијин милли системләри» Ассосијасијасынын сәдри Ирина Зарипова ачараг демишдир: «Бу күн биз мараглы дискусија диалогу гурмалыјыг. Биз елә гәрарлар тапмалыјыг ки, онлар бизә јахын кәләчәкдә там технолоҗи суверенлик газанмасына шәрајит јаратсын. Бу күн биз бир командајыг. Бизим арамызда ири IT бизнес вә IT кигантлар вә ичра һакимијјәти органлары, рекионал һакимијјәт нүмајәндәләри вардыр. Инанырам ки, форумун ахырына рәгәмсал кәләчәјин нә вахт кәлиб чатачағына вә бунун үчүн субјект башчылары һансы гәрарлары гәбул едилмәлидирләр суалына биз чаваб верә биләчәјәк».

Русијанын рәгәмсал назирлијинин кибертәһлүкәсизлијинин тәмин едән Департамент директорунун мүавини Евкени Хасин Президентин чари илин 1 мај тарихли Фәрманынын информасија тәһлүкәсизлијин саһәсиндә әлавә тәдбирләрин көрүлмәси вә ихрачәвәзи мәсәләләри күндәлијә чыхаран әсас сәнәд олдуғу һаггында данышмышдыр.

«һәмин Фәрман чәрчивәсиндә 2025-чи илин јанвар ајынын 1-нә федерал вә рекионал ичра һакимијјәти органларына вә бир сыра дикәр тәшкилатлара информасијаларын мүдафијјәсинин вәтән васитәләринә кечирилмәси көстәрилмишдир. Јәни һәләлик вахт вардыр. Мәлуматларын мүдафиәси нөгтәјиә нәзәриндән анализ кечирилмишдир. Гејд олунмушдур ки, информасијаларын мүдафиәси васитәләринин чохлары үчүн өлкә аналоглары вар вә кечид технолоҗи нөгтәјилә нәзәриндән манејәсиз олачагдыр. Јүксәк сүрәтли аппарат –програм гәрарлары илә бағлы кәләчәк нәсилли шәбәкәләр арасы екранлара бәнзәр мүәјјән проблемләр вардыр. Лакин бу истигамәтдә дә ишләр апарылыр, даһа чох тәләб олунан ишләмәләрин субсидија едилмәси планлашдырылыр» дејә Хасин гејд етмишдир.

«Вәтән софту» програм мәһсуллары ишләјиб һазырлајанлар Ассосијасијасынын ичрачы директору Ренат Лашин өз нөвбәсиндә гејд етмишдир ки, вәтән мәһсулларына кечирилмәси һаггында гәрарларын сајы ширкәтдән асылы олараг орта һесабла 3-10 дәфә чидди артмыш.

«IT саһәсинә дөвләт бөјүк диггәт јетирир. Белә ки, верки режими асан вә чевик олмуш, тәдбирләр аппарат-програм комплексләринә дә аиддир. Систем әсасында һәм сифаришчиләрә, һәм дә ишләјиб һазырлајанлара дәстәк көстәрән инкишаф институтлары вардыр. Русија ПУ –нун рејестири 2 илдә ики дәфә артмышдыр. Јәни верки маневрисинә көрә 7 мин мәһсул програмларынын сајы һазырда 14 мин олмушдур» дејә о билдирмишдир.

Вәтән ишләмәләри мөвзусуну «Вәтән софту» АРПП идарә һәјәтинин үзвү, «Ред софт» ширкәти баш директорунун мүавини Рүстәм Рүстәмов давам етдирмишдир. Онун мәлуматларына көрә Русијалыларын 50 фаизи Русија софтунун кејфијјәтиндән разыдыр, истифадәчиләрин 60 фаизи исә узун илләр ондан бәһрәләнир. 45 фаизи һесаб едир ки, буну даһа јахшы тәшкил етмәк олар. галан 10 фаизинин исә һәләлик бу онларын хошуна кәлмир» дејә мәрузәчи билдирмишдир.

Пленар јығынчағда чыхыш едән Абдулмүслим Абдулмүслимов рәгәмсал трансформасијанын өлкәмизин вачиб милли мәгсәдләринән бири кими көстәрилдији.

Дағыстанын назирләр кабинетинин башчысы өтән илдә Русија Президентинин тапшырыгы үзрә бүтүн рекионларын, о чүмләдән Дағыстанын рәгәмсал трансформасијасы стратекијасынын тәсдиг етдијини хатырлатмышдыр.

«Дағыстан» РИА

Сазиш имзаланмышдыр

Рекионун әразисиндә телекомуникасија саһәсинин вә рәгәмсал игтисадијјатын инкишафы мәгсәдилә августун 22-дә Маһачгалада «Гафгаз» РИФ Форумунун мејданчасында Дағыстан Ркспубликасы һөкумәти вә «Јени гүлләләр» ширкәти групу арасында әмәкдашлы һаггында сазиш имзаланмышдыр.

Сәнәдләрә ДР һөкумәти Сәдри Абдулмүслим Абдулмүслимов вә «Јени гүлләләр» ширкәти групунун дөвләт органлары илә гаршылыглы әмәкдашлыг үзрә директору Роман Проскурјаков имза атмышлар . һәмин әмәкдашлыг республика үчүн стратежи әһәмијјәтә маликдир вә сәјјар радио-телефон хидмәтини, о чүмләдән федерал вә рекионал әһәмијјәтли автомобил трассаларында сосиал әһәмијјәтли објектләрлә давамлы сигнал рабитәси тәмин едилмәси мәгсәдилә телекомуникасија инфраструктурларынын јарадылмасы вә инкишафы үчүн әлверишли шәраитләр јарадыр.

һәмин сазиш чәрчивәсиндә «Јени гүллләр» ширкәти групу республиканын шәбәкә инфраструктурунун инкишафына 500 милјон рубулдан артыг инвестисија гојмағы планлашдырыр.

Дағыстан һөкумәти Сәдри Абдулмүслим Абдулмүслимов демишдир:

«Сон бир нечә илләрдә биз бәләдијјә бирләшмәләринин инкишафы үзәриндә фәал ишләјир, јерләрә кедәрәк дүзәнлик вә дағ зонасынын проблемләрини өјрәнирик. Бәләдијјә бирләшмәләринин сосиал игтисади проблемләринин планлы һәлли үзрә республика башчысы Серкеј Меликов тәрәфиндән вәзифәләр гојулмушдур. Вә әлбәттә рабитә инфраструктурунун инкишафы бу истигамәтләрин биридир. Бизим үчүн сазишин республиканын ән узаг вә учгар јашајыш мәнтәгәләриндә һәмин мәсәләләрин һәллинә имкан верилмәси олдугча вачибдир».

«Јени гүлләләр» ширкәти групунун дөвләт органлары илә гаршылыглы фәалијјәти үзрә директору Роман Проскурјаков: «Мүасир телеком инфраструктурун олмасы бу күн рекионларын инкишафында рәгәбәтчилији, онларын инвестисија чазибәдарлығынын, еләчәдә әһалинин һәјат кејфијјәтини бир чох һалларда мүәјјән едир. бизим ширкәтин вә Дағыстан Республикасынын биркә иши бу истигамәтдә мобил рабитәнин инкишафына көмәк көстәрәчәк, белэликлә дә чәмијјәтин һәјјатынын бүтүн саһәләринә габагчыл технолокијаларын вә инновасија сервисләринин сүрәтлә тәтбиг едилмәсинә көмәк көстәрәчәкдир. Бу чүр вачиб ишә төвһә верә биләчәјимизә чох шадыг».

КӘНД ТӘСӘРРҮФАТЫ ХӘБӘРЛӘРИ

Емин Шајхгасанов дамазлыг тәсәррүфатында олмушдур

ДР-ин кәнд тәсәррүфатынын вә әрзаг назиринин мүавини Емин Шајхгасанов, ДР-ин Федерал аграр елми Мәркәзинин алимләри Абдулсалам Хожуков вә Роман Мәһәммәдов, «Сүдлүк вә әтлик һејвандарлығы» журналынын баш редактору Лјубов Белова Кули рајонунда ки, «Б.Аминов адына дамазлыг тәсәррүфаты» КИК-дә олмушлар.

Дағыстанын кәнд тәсәррүфаты вә әрзаг назирлијинин мәтбуат-хидмәтиндән верилмиш мәлумата көрә дамазлыг тәсәррүфаты Хосрех кәндиндә јерләшир, онун һәр бири 120 баш ири ибујнузлу һејванларын сахламасы үчүн нәзәрдә тутулмуш үч фермасы мөвчуддур.

«һәр баш инәкдән илдә 2800-2900 литри сүд сағылыр. Јајда һејванлар дағ отлагларында отлајыр. Бурада һәмдә от чалынан саһәләрдә вардыр. Пајызда һејванларын бир һиссәси әсасәсән чаван һејванлар көчүрмә һејвандарлығын Бабајурт зонасына гышламаја апарылыр» дејә мәлуматда билдирилир.

Тәсәррүфатын башчысы Кеорки Акаразујев гејд етдији кими дамазлыг тәсәррүфатында 2025-чи илдә ири бујнузлу һејванларын Гафгаз гунур чинсинин јетишдирилмәси үзрә ихтисаслашдырылмышдыр. Бу чинс мәһсулдарлығына көрә әт,сүд истигамәтлидир вә Дағыстанын дағ шәраитиндә јетишдирилмәсинә ујғунлашмышдыр. Гафгаз боз һејванларын кенафонд кејфијјәтләрини горунмасы мәсәләләриндә ДР-ин Федерал Аграр Елми Мәркәзилә актив әмәкдашлыг јарадылмышдыр. Әлавә етмәлијик ки, тәсәррүфат совет дөврүндә өзүнүн истеһсалат нәтичәләрилә јахшы танынмыш Казбеков адына колхозун һүгугу давамчысыдыр. Тәсәррүфатын мүасир адында доғма кәндинин кәнд тәсәррүфаты инкишафы наминә узун илләр фәдакарлыгла чалышан вә колхозун габағчылар сырасына чыхаран сабиг колхоз сәдри Бунјәмин Әминовун адыны әбәдләшдирилмишдир илә бағлыдыр

ТӘҺСИЛ

Олесја Петрова: Дағыстаны тәмсил етмәк бөјүк мәсулијјәтдир

Сентјабрын 20-дән октјабрын 5-дәк Түмендә кечириләҹәк «Русијада илин мүәллими» өлкәнин әсас педагожи мүсабигәсинин федерал мәрһәләләриндә Дағыстаны Олесја Петрова тәмсил едәҹәк. О, Каспијск шәһәри 14 сајлы лисејдә дәрс һиссә мүдирәсидир вә ејни заманда рус дили вә әдәбијјаты фәннини дә тәдрис едир.

Өлкәнин ән јахшы мүәллимләри илә јарышмаг ҹидди проблем олса да,мүәллимимиз мәнәви вә пешәкарҹасына буна һазырдыр. Бурада Олесјанын бу ил Дағыстанын ән јахшы мүәллими адыны газандығы мүсабигәнин республика мәрһәләси мүһүм рол ојнајыб.

«Мән өзүм педагожи сүләләдән олсам да (ики баҹым,анам,нәнәм вә улу нәнәм тәһсил саһәсиндә ишләјибләр), амма мәктәбдә охујаркән журналист олмаг арзусунда идим. Она көрә дә филолокија факүлтәсини битирдикдән сонра телевизијада ишә дүзәлдим. Бир мүддәт сонра мүәллим олмаг тәклифи кәлди вә мән ҹәһд етмәк гәрарына кәлдим. Јени пешә фәалијјәтинә ујғунлашмаг асан иди вә заман кечдикҹә ону тамамилә һәјата кечирдим, көрүнүр, мүәллим кенләри өз тәсирини көстәрир»,-дејә Олесја билдирди.

Дағыстанда илин мүәллими олмаг үчүн Олесја Петрова бир сыра сынаглардан кечиб. Биринҹи мәрһәләдә о, педагожи консепсијасыны тәгдим едиб, ачыг дәрсләр кечиб. Икинҹи турда устад дәрсләри вә дәрс саатлары, јекун сынаг исә шәхси көрүш вә Дағыстанын Тәһсил вә Елм Назири Јәһја Бучајевин суалларыны ҹавабландырмаг олуб.

«Гәләбә газанмаг үчүн мүасир тәһсилин реаллыгларына ујғунлашдырылмыш тәдгигат консепсијасы һазырладым. Мән шакирдләрим үчүн дәрс саатлары тәшкил едәрәк, һәр бир истигамәт үзрә мәшг едирдим. Галиб кәләндә баша дүшдүм ки, инди бүтүн јајы ојаг галмалы,республиканы тәһсил бахымындан уғурлу кими Үмумрусија сәвијјәсиндә лајигинҹә тәмсил етмәк үчүн чох шеј етмәлијәм. Бу, мәним үчүн инам вә бөјүк мәсулијјәтдир, чүнки Дағыстанда чохлу сәриштәли, мараглы, лајигли вә пешәкар мүәллимләр вар, вә мән, белә чыхыр ки, онларын нүмајәндәсијәм»,-дејә Петрова пајлашыб.

Елә олду ки,14 сајлы Каспијск лисејинин директору Елмира Ҹаббарова һәм дә «Дағыстан илинин мүәллими»дир. О, бу титулу 2007-ҹи илдә газаныб вә ону әлдә етмәјин нә гәдәр чәтин олдуғуну әввәлҹәдән билир. Лакин онун фикринҹә, мүсабигәдән кечмәјин чәтинликләри онун иштиракчылара вә бүтөвлүкдә мүәллим иҹтимаијјәтинә кәтирдији фајдаларла компенсасија олунур.

«Пешәкар јарышларда иштирак етмәк һәмишә чәтин, лакин чох мараглыдыр. Гәләбәдән сонра мәндә дә дахили дәјишикликләр олду:пешәјә, орада јеримә мүнасибәтим дәјишди.

Бу, педагожи фәалијјәтин инкишафында мүһүм аддым олду. Инди мән Олесја Петроваја әлими сынамағы тәклиф етдим, дәстәк вә рәһбәрлик едәҹәјимә сөз вердим. О, бөјүк јолдашдыр, пешәкардыр вә буну артыг Дағыстанда илин мүәллими олмагла сүбут едиб»,-дејә Елмира Ҹаббарова билдириб.

Өлүмүндән сонра «Шүҹаәт» ордени тәгдим едилиб

Табасаран рајонунда мәрһум чавуш Амир Наврузовун атасына «Шүҹаәт» ордени тәгдим едилиб.

Украјнада хүсуси һәрби әмәлијјат давам едир вә әфсуслар олсун ки,гошунларымыз әввәлдәки гәдәр бөјүк олмаса да ,иткиләр верир. Августун 20-дә Табасаран рајонунун Тсуртил кәндиндән һәрби хидмәт кечән чавуш Амир Наврузов да һәрби хидмәт заманы һәлак олуб. О, өлүмүндән сонра «Шүҹаәт» ордени илә тәлтиф едилиб.

Өтән күн Табасаран рајон Иҹра башчысы Магомед Курбановун кечирдији тәгдимат мәрасиминдә рајонун һәрби комиссары Садык Мурадалијев, Иҹтимаи Палатанын сәдри Алимирза Гасанов, Ағсаггаллар Шурасынын сәдри Кумалат Кумалатов, Администрасија әмәкдашы Надир Зулфигаров, Хучнински кәнд гәсәбәсинин башчысы Абдусалим Кирајев иштирак едибләр.

Украјнада кечирилән хүсуси һәрби әмәлијјат заманы һәрби вә хидмәти борҹуну јеринә јетирәркән көстәрдији шүҹаәт, ҹәсарәт вә фәдакарлыға көрә Русија Федерасијасы Президентинин фәрманы илә Табасаран рајонунун Тсуртил кәнд сакини сержант (чавуш) Амир Исабекович Наврузов өлүмүндән сонра «Шүҹаәт» ордени илә тәлтиф едилиб. Табасаран рајон һәрби комиссары Садык Мурадалијев сәрәнҹамдакы сөзләри охујуб.

Мәрасимдә һәрбчинин атасы Исабек Наврузов билдириб ки, оғлунун һәмкарындан кәлән мәктубда Амирин шүҹаәтиндән бәһс едилиб, шәһидлик зирвәсинә уҹалан белә бир оғул бөјүтдүкләринә көрә валидејнләринә миннәтдарлыг вә еһтирам ифадә олунуб. Мәктубда онун гәһрәманҹасына јолдашларынын һәјатыны хилас етдији гејд едилиб.

Сержант (чавуш) Наврузов Амир Исабекович Украјна әразисинин Херсон вилајәтиндә һәрби хидмәтдә олуб. Александровка кәнди әразисиндә, мајын 24-дән 25-дәк мүдафиә мөвгејиндә оларкән, Украјна Силаһлы Гүввәләри тәрәфиндән артиллерија атәши башладығы заман дүшмән тәрәфини мүшаһидә едән чавуш Амир Наврузов дәрһал «Һава» вә «Сығынаҹаға» әмри вердикдән сонра өз бәдәни илә јолдашларыны горујараг онлары дүшмән һүҹумундан хилас едир, лакин өзү алдығы дүшмән күлләсиндән јериндәҹә һәлак олур. Белә оғуллар бөјүдүб тәрбијә едән валидејнләрә һалал олсун. Вәтән белә гәһрәманлары унутмамалыдыр. Мәктубда бу барәдә дејилир.

Сөһбәт заманы бәләдијјә сәдри вә бүтүн иштиракчылар чавуш Амир Наврузовун атасына дәрин һүзнлә башсағлығы вә рәғбәт билдириб, она вә бүтүн аилә үзвләринә сәбр диләјибләр.

«Украјна әразисиндә кечирилән хүсуси һәрби әмәлијјатда дағыстанлылар өз республикаларыны лајигинҹә тәмсил едирләр. Онларын арасында дөјүш әмәлијјатлары заманы гәһрәманлыг нүмунәләри көстәрән рајонумузун нүмајәндәләри дә аз дејил. Тәәссүф ки, иткиләр вар вә бу әскәрләрин валидејнләринин нәләр јашадыгларыны тәсәввүр етмәк чәтиндир, онлара һеч бир сөз тәсәлли ола билмәз. Сизә демәк истәјирәм ки, белә бир оғул бөјүтдүјүнүз үчүн чох сағ олун, онун һәрәкәти јалныз гәһрәманлара хасдыр, о, бизим јаддашымызда мәрдлик, дөзүмлүлүк вә гәһрәманлыг нүмунәси кими галаҹаг»,-дејә Магомед Курбанов әскәр атасына мүраҹиәтиндә билдириб.

Һазырлады: Г. Өмәров
Рус дилиндән тәрҹүмә етди: С.Мирһәмидова

СӘҺИЈЈӘ

Ковид јенә «һиссијјаты итириб»

Бир гәдәр сакитликдән сонра коронавирус јенидән һүҹума кечәрәк хејли сајда инсаны ҹидди сынаглардан кечирди. Хүсусилә нараһат олан вирусун јени штаммларыдыр ки, онлардан нә көзләдијинизи билмирсиниз. Кимсә јүнкүл хәстәликдән әзијјәт чәкир, кимисә хәстәхана чарпајысына дүшүр.

Хатырладаг ки, COVİD-19-ун хәстә оланлар үчүн нәтиҹәләри чох фәргли ола биләр,чүнки вирус илк олараг тәнәффүс органларына зијан вурур. Јәни, әсас тәсир ағсијәрләрә аиддир, лакин әлавә олараг, инфексија мүхтәлиф дәрәҹәдә демәк олар ки, бүтүн орган вә системләрә тәсир көстәрир. COVİD олан бир чох хәстәләр јорғунлуг, јухусузлуг, әзәлә вә ојнагларда ағры, баш ағрысы, нәфәс дарлығы, өскүрәк … Вә вирусун характерик әламәтинә чеврилән гоху вә дад иткиси узун мүддәт давам етди(вә ја һеч кетмәди).

Арамызда, тәбии ки, асанлыгла хәстәләнән вә нәтиҹәси олмајанлар да вар. Анҹаг узун мүддәт реанимасијада олан вә вентилјатор сајәсиндә сағ галанлар үчүн,експертләрин фикринҹә, мүхтәлиф сағламлыг проблемләри демәк олар ки, тәмин едилир,

Бу, сон дәрәҹә ағыр вә критик һалларда патоложи просесләрин бәдәнимизин демәк олар ки, бүтүн органларыны вә системләрини әһатә етмәси илә бағлыдыр.Онлар сөздә постреанимасија синдромуну инкишаф етдирирләр.Ҹидди бир хәстәлик вә ејни дәрәҹәдә чәтин мүалиҹә илә түкәнмиш бәдән узун мүддәт бәрпа тәләб едир.

Коронавирусун мөвсүми грипдән даһа шиддәтли олмадығыны иддиа едән чохлары јанылыр.Әслиндә, бу хәстәлик даһа мәкрли вә тәһлүкәлидир вә јалныз кәскин тәзаһүрләр бахымындан дејил,һәм дә узунмүддәтли нәтиҹәләр бахымындан. Әкәр грипп бир нечә күнлүк јүксәк һәрарәтлә,сонра сағалма вә там сағалма дөврү илә характеризә олунурса, о заман COVİD-19 бир нечә һәфтә әрзиндә мүалиҹә олунур вә хәстәлијин кедиши чох вахт көзләнилмәз олур. Хәстәликдән сонра ағҹијәрләри бәрпа етмәк үчүн ајларла мүалиҹә тәләб олуна биләр.

Бундан әлавә,тәдгигатлар көстәрир ки, SARS-CoV-2 мәркәзи синир системинә вә инсан иммунитетинин структуруна дикәр тәнәффүс јолухуҹу вируларла мүгајисәдә даһа чох тәсир көстәрир.

Сеченов адына Биринҹи Москва Дөвләт Тибб Университетинин терапија кафедрасынын досенти, пулмонолог А.Палманын сөзләринә көрә, 70-80 %-ә гәдәр ағҹијәр зәдәләнмәси илә хәстәлијин ағыр формасыны кечирмиш хәстәләрдә фаҹиәли вә өлүмҹүл ағырлашмалар баш верир.

Бәдәнә вируса гаршы әлавә горунма вермәк вә хәстәлик һалында, јалныз пејвәнд онун асанлыгла көчүрүлмәсинә көмәк едәҹәкдир. Пандемијанын әввәлки дөврләри буну ачыг шәкилдә көстәрди.Ахы, енжекте едилмиш антивирал дәрман инсан иммунитет системини вируса тәгдим едир вә сонра хариҹи бир ишғала ҹаваб олараг бәдәндә горунма башлајыр. Еффектив горунма. Бу сәбәбдән сағламлығынызы горумаға көмәк едәҹәк шејләрә мәһәл гојмамаға дәјәр олуб олмадығыны вә ја бәлкә дә һәјатынызы горумаг һаггында ҹидди шәкилдә дүшүнмәјә дәјәр.

С. Мирһәмидова

ТУРИЗМ

Илин әввәлиндән Дағыстана артыг 1 милјондан чох турист кәлиб

Бу әввәлки илләрлә мүгајисәдә он дәфә чохдур.Мәһәммәд Өмәров бунун сәбәби нәдир вә бунун рајон сакинләринин һәјатына нечә тәсир етдијини өјрәниб.

Туристләрин һәвәсини баша дүшмәк олар. Дағыстанда көрмәк үчүн бир шеј вар. Танынмыш көрмәли јерләрдән әлавә, бөлкә јениләрин кәшф едир вә јарадыр-Нохо мағаралары, Лун екранопланы, Русијанын ән бөјүк фәввәрәси, Чиркејскаја су електрик стансијасына турист маршруту вә с.

Бу објектләр рекионун туризм хәритәсиндә чох јахын заманда көрүнмәсинә бахмајараг, артыг туристләрин диггәт мәркәзиндәдир. Бу ил республикаја артыг бир милјондан чох сәјаһәтчи кәлиб. Онлардан бир чоху исә артыг илк дәфә дејил.

Дағыстан тәкчә тәбии кәзәлликләри илә дејил, һәм дә мәдәнијјәти илә диггәти чәлб едир. Лјубов Патокова Москва вилајәтиндән кәлиб. О, кәнчлик илләриндән Рәсул Һәмзәтовун шеирләринин вурғунудур, кифајәт гәдәр охујуб, дәјәрләндәриб, елә о вахтдан да шаирин вәтәнини зијарәт етмәк арзусунда олмушдур. Кәлди вә зијарәт дә етди Ону да дејим ки, 75 јашында олмасына бахмајараг һәлә кичик бир шүчаәт дә көстәриб- пијада Гамсутлачан кедиб чыха билиб.

Експертләр өлкәдә јурүшләрә марағын артачағыны да прогнозлашдырырлар. Хүсусилә бөлкәнин гонагларыны гасто- туризм даһа чох чәлб едир. Туризм буму игтисади артымы шәртләндирир. Белӛликлә, дағыстанлылар јени әразиләрдә өз мәканларыны тапырлар. Бәләдчи вә бәләдчи пешәси кетдикчә популјарлашыр. Марат Ибраһимов харичи дил мүәллимидир. Артыг үчүнчү илдир ки, туристләрә Дәрбәнд һаггында данышыр.

Дағыстанын бүтүн истигамәтләрдә бөјүк потенсиалы вар. Садәчә, ондан ағыллы истифадә етмәк лазымдыр. Бајаг гејд етдијимиз кими, Илин әввәлиндән Дағыстана 1 милјондан чох турист кәлиб. Експертләрин фикринчә бу рәгәм сүрәтлә артыр. Дағыстана, һегигәтән турист ахыны артыр. Чохдан мәлум маршрутлар вә јени көрмәлијерләр,етник,чоғрафи,лингвистик уникаллыг

бөлкәмиздә истираһәти һәм тәкрүбәли туристләр,һәм дә сечими илк дәфә биздә дајанан гонаглар үчүн ејни дәрәчәдә чәлбедичи едир.

Туризмин инкишафындан тәкчә бүтөвлүкдә республиканын игтисадијјаты дејил, бир чох дағыстанлылар да фајдаланыр. Бу саһәдә өзүнүмәшғулларын сајы артыб, дағларда гонаг евләринин сајы артыр, инвесторларын чәлб едилмәси илә јени меһманханалар тикилир, кичик вә орта бизнес нүмајәндәләринә дөвләт тәрәфиндән әһәмијјәтли дәстәк көстәрилир. Бизнесләрини инкишаф етдирмәк үчүн субсидија вә грантлар формасы мөвсуддур.

Әлбәттә ки, үзәриндә ишләмәк лазым олан бир шеј вар: лајигли инфраструктур, хидмәт вә тәһлүкәсизлик, бу истигамәтдә әсас приоритетләрдир.

Бүтүн бунлар сәј,вахт вә малијјә сәрмајәси тәләб едир, лакин биздә бөјүк мотивасија вар-көзәл дизајнымызын инкишафы вә Дағыстана дөнә-дөнә гајытмаг истәјән инсанлар.

С.Мирһәмидова

Туристләр үчүн гејд: Дәрбәндин әсас көрмәли јерләри

Дағыстана турист ахыны илдән-илә артмагда давам едир. Вә һәр ил дә дағыстанлылар гонаглары лајигинчә гәбул етмәк үчүн даһа јахшы вә үрәкдән һазырлашырлар.

Бу күн биз Гәдим Дәрбәндин тарихи вә көрмәли, туристик јерләри һаггында данышачағыг-нечә дејәрләр,туристләр үчүн гејд.

Ичәри Шәһәр: Дәрбәнд Маһаллары.

Көһнә шәһәр Дәрбәндин руһудур. Үмумиликдә онун 9 маһалы вартарихи бөлкәләр, Нарын-Галада ән јахшы горунан Көһнә (Јухары) шәһәр вар. Тәхминән VI-чы әсрдә I Хорс Анушираванын дөврүндә кечмиш истеһкамларын харабалыглары үзәриндә учалдылмышдыр. Ичәришәһәрдә X-XVIII-чи әсрләрә аид мемарлыг, орта әср абидәләри, Чүмә мәсчиди, Гырхлар гәбиристанлығы, Тути-Бикә мәгбәрәси, гәдим һамамлар вә тәбии ки, Нарын-Гала күнүмүзә гәдәр кәлиб чатмышдыр. Галаја битишик мүсәлман орта әсрләринә хас олан дар әјри кечидләри олан 1-2 мәртәбәли евләр вар.

Нарын-Гала

Дәрбәндлә танышлығa Нарын-Галадан башламаг даһа јахшыдыр.Бөјүк Чин сәдди вә артыг јох олмуш Рома Дунај истеһкамлары илә јанашы, гала дүнјанын үч ән бөјүк истеһкамындан биридир.Вә онун тәшкил етдији материалын һәчмини топласаныз, Хеопс Пирамидасынын һәчминдән једди дәфә чох олачаг.

Орта фарс дилиндән тәрчүмәдә галанын ады «Күнәшли гала» мәнасыны верир, башга бир версијаја көрә гала фарс шаһынын гызынын адыны дашыјыр. Даш гала 1500 илдән чох чох әввәл фарслар тәрәфиндән

чәтин әлдә едилән бир тәпәдә инша едилмишдир. Ондан дәнизә ики дивар енмиш, үч тәрәфдән гала дағ гајалары илә горунмуш, һәр 25 метрдән бир диварда гүлләләр учалмыш, Гафгаз дағларындан исә бу күн демәк олар ки, тамамилә дағылмыш Дағ-бары дивары галмышдыр.

Чүмә мәсчиди

Русијанын ән гәдим мәсчиди Ичәришәһәрин мәркәзиндә 733-734-чү илләрдә тикилиб. Узун мүддәт Чәнуби Дағыстанда јеканә мәсчид олуб, Дәрбәнддән вә әтраф бөлкәләрдән мүсәлманлар ибадәт үчүн бу мәсчидә топлашырдылар.

Харичдән вә дахилдән мәсчид кифајәт гәдәр тәвазөкар көрүнсә дә, чохәсрлик ләјагәтини горујуб сахлаја билиб. Комплексин бүтүн әсас тикилиләри бу күнә гәдәр саламат галмышдыр, бинанын өзү дүнјанын бүтүн истигамәтләринә истигамәтләнмиш базиликаја бәнзәр үч нефли гурулуша маликдир. Ичәридә мәсчидин үч һиссәси сүтунлар вә ланcет тағлары илә ајрылыр. Рәвајәтә көрә, иншаатчылар мәсчидин дөшәмәсинә гызыл күпә басдырыблар.

Хан сарајы

Хан сарајы 1768-чи илдә Нарын-Гала комплексиндә учалдылмыш, фарс шаһларынын әсас игамәткаһы олмушдур. Бу күнә гәдәр јалныз бир фрагмент –сарајын әсас кириши- саламат галмышдыр, лакин һәтта ондан игамәткаһын бүтүн әзәмәтини тәсәввүр етмәк олар. Тапылан чертјожлара әсасән тикили санки даш галаны давам етдирирмиш,шәһәрә тәрәф дөнмүш вә онун үзәриндә гүрурла учалмышдыр. Бина ики мәртәбәдән ибарәт олуб, күнбәзлә өртүлмүш, ичәрисиндә бир чох башга тикилиләр, фәввәрә вә һовуз вар иди. Хан сарајынын таванлары күлләрлә, диварларында исә гәдим асијалыларын дөјүш сәһнәләри вә ов сәһнәләри чәкилиб.

Һөрмәтли охучулар, нөвбәти јазыда сизи гәдим шәһәримизин дикәр көрмәли јерләри илә таныш етмәјә давам едәчәјик.

Һазырлады:Г.Өмәров
Рус дилиндән тәрчүмә етди: С.Мирһәмидова

Башгасынын кәдәрини бөлүшә биләнләр бөјүк үрәјә саһибдирләр

Бу халг мүдриклијинин чох дәрин мәнасы вар,чүнки бәла һәр биримизин гапысыны дөјә биләр. Она көрә дә әнәнәви оларaг инсанлар һәлак олмуш дөјүшчүнүн валидејнинә тәсәлли үчүн баш чәкир, она бу чәтин вахтда сәбир диләјирләр.

Бу илин март ајында Украјнада һәрби хидмәтини јеринә јетирәркән һәлак олан оғлунун дәһшәтли хәбәри кәлән Шаһнәваз Сәрдаровун аиләсини ачы хәбәр бүрүдү, ијирми једди јашлы Әскәндәр Сәрдаров гәһрәманчасына һәлак олуб вә буна көрә «Икидлијә көрә» медалы илә тәлтиф едилиб. Ики ајлыг бир гыз өвлады атасыз галыб.

Валидејнләрин кәдәри, тәбии ки, һәдсиздир, чүнки мәрһум онларын јеканә оғул өвлады иди.

Бүтүн кәнд чамааты Шаһнәвазын гапысына тәсәлли үчүн кәлир,дост-таныш, гоһумәгрәба,јахын кәндләрдән, узаг шәһәр вә рајонлардан башсағлығы вермәјә кәләнләрин сајы исә саја кәлмир.

Шүбһәсиз, дөвләтимиз дә бу мәсәләдә кәнарда галмајыб, мәрһумун аиләсинә дәстәк олуб, јалныз мадди дејил, һәм дә мәнәви дәстәк: аилә башчысына башсағлығы үчүн рајон рәһбәрлији баш чәкиб. Вәтән јолунда өвладлары гәһрәманчасына һәлак олан аиләләрлә өлкә рәһбәри Серкеј Меликов көрүш кечирән заман Сәрдаров Шаһнәвазы да һәмин көрүшә дәвәт етмишдиләр.

Республиканын рәһбәри Серкеј Алимович Меликов бу аиләләрин валидејнләри илә шәхсән көрүш кечирәркән дөјүшләрдә һәлак олан вәтән мүдафиәчиләринин аиләләринә һәр шејдә

дәстәк олачағына да сөз вериб.

«Севинчдә дә, кәдәрдә дә –кәрәк һәмишә бир јердә оласан»-бу халг мүдриклији һеч вахт унудулмамалыдыр.

Г.Өмәров
Рус дилиндән чевирәни: С.Мирһәмидова

Украјна милләтчилијинин көкләри

Мүасир украјналы идеологлар өзләрини тәкмилләшдирмәк һәјәчаны ичиндә, ачығыны десәк, чылғынлыға чатырлар. Бу јахынларда украјналы милләтчи- тарихчи Микол Галичансын китабындан бир парчаны охудум. Беләликлә, бу китабда јазыланлара әсасланараг өјрәнирик ки, гәдим украјналылар Гара дәнизи газыб Карпатла ону долдурублар вә онларын пајтахты исә Аријград олуб. Онлар фарслары, һуннлары, еллинләри вә дикәр ромалылары мәғлуб едибләр, чүнки онлар әсл ариләрдир. Сонра онлар Испанијаја, һәтта Тибетә дә јүрүш едибләр. Лакин онларын бирчә проблеми вар иди-«Ләнәтә кәлмиш Русија вә онун Москва шәһәриндәки ләнәтә кәлмиш күчү».

Әкәр «Самостијнанын» тарихинә гәрәзсиз нәзәр салсаг, көрәрик ки, о, чох вахт Русија вә ССРИ-нин әмәји илә мүхтәлиф парчалардан ибарәтдир, даһа доғрусу, әмәлә кәлиб: онун гәрб һиссәси Полшанын һакимијјәти алтында иди, Ужгород вилајәти мүхтәлиф вахтларда Мачарыстана, сонра Словакијаја, Шимали Буковинаны мүһарибәјә гәдәр Сталин Румынијадан көтүрмүшдү, Хрушов исә она Крымы вә Донбасы әлавә етмишди. Беләликдә дә, Украјна әмәлә кәлир, халг дејиминдә дејилдији кими- «дүнјаны бир иплә доланыб чылпаға көјнәк кејдирди». Инди «сағ ол» әвәзинә биринчи дүшмәнә чеврилиб.

Степан Бандера вә Сухевичин әсасыны гојдуғу милли фашизм заман кечдикчә чичәкләнди вә инди өз бәһрәсини вермәкдәдир-синәсиндә свастика олан милли фашизм онун өлүмүнә сәбәб олур. Бүтүн дүнјаны диггәтлә излајән Америка Украјна милләтчилијини Русијаја гаршы еффектив силаһ кими дүзкүн чевирмәји бачара билди. Мәһз о, насистләрә јени дәрсликләр тәртиб етмәјә, тарихи јенидән јазмаға көмәк етди вә даим онларда славјанларын өкеј гардашларына –руслара гаршы нифрәт ојатды.

Бу нифрәтлә ирәлиләјән рус гошунларына чанлы галхан кими һәтта гочалары вә ушаглары белә һүчума кечмәјә һазырдырлар. Көрүндүјү кими, онларын фанатизми онларын ағылларыны тамамилә әлләриндән алыб, чүнки онлар ачыг шәкилдә Американын онларын һимајәдары олдуғуну кизләтмирләр, әксинә ачыг-ашкар шәкилдә дејирләр. Бурада вәзијјәт нә гәдәр писдирсә, Америка үчүн исә бу чох јахшыдыр.

Бу сәбәбдән биз сајыглығымызы итирмәмәли вә ашкар дүшмәнләрин һәр һансы тәхрибатына һазыр олмалыјыг.

Гәзетин експерти: С.Һачыәһмәдов.
Рус дилиндән чевирәни:

ТУРИЗМ

Ханаг шәлаләси туристләри чәлб едир

Ханаг шәлаләси лап чохдан тәкчә әтраф кәндләрин дејил,башга јерләрдән кәләнләрин дә севимли мәканы олуб. Сон илләр республикамыза турист ахынынын артмасы илә әлагәдар рајон рәһбәрлији рајонун көрмәли, кәзмәли јерләрини реклам вә тәблиғ етмәклә туристләри чәлб етмәјә чалышыр ки, бунларын арасында Ханаг шәлаләси дә хүсуси јер тутур. Артыг јени евләнәнләрин тој күнү бураја кәлмәси белә адәт һалына чеврилиб.Бурада онлар,әнәнәви олараг ајагларыны јујур, кәлиндән тојуг «дүшәрији» алыр, зарафатлашыр, рәгс едир, охујурлар.

Август ајынын бу гызмар күнләриндә өлкәмизин мүхтәлиф јерләриндән бураја кәлән туристләр бу хош әнәнәнин шаһиди олурлар. Әввәлләр бураја кәләнләр јенә дә тәкрар кәлирләр,чүнки гызмар јај күнүндә белә сәринлијә надир раст олунур.

Рајон рәһбәрлији һәр ил шәлаләнин әтрафында инфраструктуру инкишаф етдирир: артыг бурада раһат отел,раһат кафе вә ресторанлар, мангал тустүсү, мусиги сәсләри артыр.

Бир сөзлә фүсункар Табасарана, Ханаг шәлаләсинин сәрин һавасына хош кәлмисиниз!

Г.Өмәров
Рус дилиндән чевирәни: С.Мирһәмидова

«МАШУК-2022» ФОРУМУНДА

«Сүлһсевәр Дағыстан» видео-семинарнын тәгдиматы

«Машук-2022» форумунда Дағыстанда 2019-2023-чү илләрдә Русијада терроризм идеолокијасына мүгавимәт Коплекс планынын реализә едилмәси чәрчивәсиндә Дағыстан Республикасынын кәнчләрлә иш үзрә назирлијинин әмәкдашлары Дағыстан нүмајәндәләри илә маарифчилик көрүшү кечирмишләр.

Бу һагда информасија Акентлијинә ДР кәнчләрлә иш үзрә назирлијинин мәтбуат-хидмәтиндән мәлумат вермишләр.

Тәдбирин кедишатында әсас мәнәви әхлаг мәдәнијјәтилә вә кәнчләрдә зоракылыг идеолокијасына нифрәти формалашдырылмасы илә танышлыға јөнәлдилмиш «Сүнһсевәр Дағыстан» видео-семинары тәгдим олунмушдур.

Семинарын јекунунда Дағыстан нүмајәндәлијинин рәһбәри Әһмәд Абдурәһманов деструктив гүввәләрин тәсириндән јенијетмә нәсилләри сахламаг мәгсәдилә кәнчләр арасында буна бәнзәр информасија- изаһат ишләри кечирилмәсинин вачиблијини гејд етмишдир.

Утерянный аттестат №00518001619580 об основном общем образовании выданный в 2018 году МБОУ «Музаимская СОШ» на имя Бешировой Рузанны Имамуддиновны, **считать недействительным.**

Утерянный аттестат №05 АБ 0085369 об среднем общем образовании выданный в 2013году МБОУ « СОШ №6» им. Н.Гянджяви города Дербента на имя Шахбазовой Шафиге Айдыновны, **считать недействительным.**

Баш редактор әвәзи
Т.Г. ӘЛӘКПӘРОВ

Мәсул катиб
А.Һ.МӘММӘДОВА

Шөбә редакторлары:
К.Г.БАБАЈЕВА
Р.М. МУСАЈЕВ

Мүхбирләр:
Һ.Һ. КӘРИМОВ
М.М.СЕЈИДОВ
Н.А.ГУЛИЈЕВ
Г.У. ӨМӘРОВ
Б.К. ПИРМӘҺӘММӘДОВ
С. МИРҺӘМИДОВА

Јеһм оператору
Ф.С.ЧӘФӘРОВА

Баш мүһасиб
М. И.РӘҺИМОВА

РЕДАКСИЈАНЫН ВӘ НӘШРИЈЈАТЫН ҮНВАНЫ:
368600, Дағыстан Республикасы, Дәрбәнд шәһәри, Ленин күчәси, 37
тел.-факс (240) 4-73-59, факс (240) 4-74-33
www.derbend.ru
(E-mail: gazetaderbend@mail.ru)
Телефонлар: баш редактор 89894856030, үмуми шөбә 89604204987

«Типографија-М» ММЧ-дә чап едилиб.
Индекс 368600
Мәтбәәнин үнваны Дәрбәнд шәһәри, С.Гурбанов күчәси, 25
Телефон: 4-50-76

Гәзетин чапынын кејфијјәти барәдә мәтбәәјә мүрачиәт едә биләрсиниз.

Рабитә, информасија технолокијалары вә күтләви коммуникасијалар саһәсиндә нәзарәт үзрә Федерал хидмәт (Роскомнадзор).
Күтләви информасија васитәләринин гејдијјаты һаггында Шәһадәтнамә
ДР үзрә рабитә, информасија технолокијалары вә Күтләви коммуникасијалар саһәсиндә нәзарәт үзрә Федерал хидмәт идарәси.
ПИ № ТУ05-00428 21.05.2019 г.

Материалларда кедән фактлар үчүн мүәллифләр мәсулијјәт дашыјырлар. Мүәллифләрин мөвгеји илә редаксијанын мөвгеји үјғун кәлмәјә биләр.

Индекс: ПА463
Чапа имзаланды: 25.08. 2022.
Фактики олараг 9.30
Саат 10.00
Тираж 2000
Сиф. №